

Szakmai beszámoló

**a Tiffany, Gallé e maestri dell'Art Nouveau nella collezione del Museo delle
Arti Applicate, Budapest
(Tiffany, Gallé és a szecesszió mesterei az Iparművészeti Múzeum
gyűjteményéből) c. kiállításról
Musei Capitolini, Róma**

2013. február 19 – április 28.

Összeállította:

Gálos Miklós
tudományos titkár

I.

Előzmények és háttér

Az Iparművészeti Múzeum részvételének gondolata az olasz-magyar kulturális évad során 2012. szeptemberében vetődött föl. Kezdeményezője a Budapesti Olasz Kultúrintézet igazgatója, Gina Giannotti volt. Ő elsősorban egy, az olasz partner által kínált, már összeállított kiállítás budapesti bemutatását szeretne volna elérni, de az Iparművészeti Múzeum már ekkor felvetette egy Olaszországban rendezendő kiállítás lehetőségét. Ennek témájául a szecessziós művészetet javasoltuk, a múzeum korábbi Tiffany & Gallé kiállításának alapján.

Az Olasz Kultúrintézet az Iparművészeti Múzeum római partnereként a Galleria Nazionale d'Arte Antica-t (Palazzo Barberini) javasolta. A római kapcsolatfelvétel egyértelművé tette, hogy ezen intézmény részéről nincs komoly együttműködési szándék, fantáziát kizárólag saját anyaguk utaztatásában látnak. A felkínált kiállítás azonban semmilyen különösebb értékkel nem bírt volna a budapesti közönség számára.

A Római Magyar Akadémia igazgatója, Molnár Antal készséggel vállalkozott arra, hogy segít olyan intézményt találni Rómában, amelyik örömmel fogadná a budapesti szecessziós anyagot. Több lehetőség után a bemutató helyszínéként a római városi múzeumi szervezethez tartozó, amúgy reprezentatív, kiváló fekvésű helyszínt biztosító Musei Capitolini kínálkozott.

Előkészítő tárgyalások és utazások

Az olasz-magyar évadra tervezett kiállításokkal kapcsolatban a következő alkalmakkor folytattunk személyes tárgyalást:

- 2012. szeptember 14.: Gina Giannotti igazgató és Giovanni Cataluccio főtanácsos látogatása a budapesti Olasz Kultúrintézetből. Fogadta őket: Takács Imre főigazgató és Gálos Miklós tudományos titkár.
- 2012. október 9.: Látogatás Rómában, tárgyalás a Galleria Nazionale d'Arte Antica, Palazzo Barberiniben és a Római Magyar Akadémián. Résztvevők az Iparművészeti Múzeum részéről: Takács Imre, Csenkey Éva, Gálos Miklós; a Galleria Nazionale d'Arte Antica részéről Marisa Zaccagnini, az iparművészeti gyűjtemény vezetője; a Római Magyar Akadémia részéről: Molnár Antal igazgató.
- 2013.. január 11.: Látogatás Rómában, megbeszélés a Musei Capitolini-ben, helyszín felmérése, feladatmegosztás (Takács Imre, Gálos Miklós). A Musei Capitolini részéről Claudio Parisi Presicce igazgató, a kiállítás kijelölt felelősei ill. a Zetema cég képviselői.

A koncepciót és a műtárgyjegyzéket az olasz partner változtatás nélkül fogadta el. Az egyeztetések során a következő feladatmegosztást tudtuk rögzíteni:

- az Iparművészeti Múzeum a teljes kiállítási anyagon kívül az installációt is biztosítja (vitrinek, feliratok, tablók). A kiállítási tér rendbehozatalában, felkészítésében illetve a világítás installálásában a Római Magyar Akadémia is segítségünkre volt.
- A katalógust olasz nyelven az Iparművészeti Múzeum állítja elő. A katalógus bizományi árusítását a Musei Capitolini végzi, a bevétel 60%-át az Iparművészeti Múzeumnak átutalja.
- A kiállítás reklámja, molinók az Musei Capitolini feladata a kiállítás bevételeinek terhére, amely a Musei Capitolinié.

A kiállítás előkészítése során az alábbi munkákat rendelte meg az Iparművészeti Múzeum, amelyek az előkészítésre biztosított NKA támogatás felhasználásával valósultak meg:

Az olasz nyelvű katalógus elkészítése:

- Tanulmány illetve a katalógustételek megírása
- Tanulmány és a katalógustételek olaszra fordítása
- A kötet szerkesztése, tördelése
- Nyomtatás

A kiállítási installáció elkészítése:

- A kiállítótér festéséhez festékanyag beszerzése
- 40 db. vitrin legyártása
- A kiállítási grafika megtervezése (Stalker stúdió)
- A kiállítási grafika nyomtatása

II.

A kiállítás koncepciója

A kiállítás, amelynek kvalitásos műtárgyai egyetlen múzeumi gyűjteményből, Budapestről érkeznek Rómába, az esztétikai élményen, örömen túli tanulságokat kínál. Rávilágít arra, hogy a közös európai múltnak mennyi értékes emléke vár még felfedezésre, az egykori „keleti blokk” közgyűjteményeinek megismerésével. Rávilágít arra is, hogy az Art Nouveau korszakának értékteremtő módszerei napjaink számára is példamutatóak. Az ipar és a művészet összefonódásával létrejött, fejlesztett tevékenység (nevezzük iparművészetnek, alkalmazott művészetnek, vagy dekoratív művészetnek) pozitív és széles körű társadalomformáló szerepet kapott, már a 19. század második felétől. Elősegítette a világ különböző részeinek együttműködését, gazdasági, kulturális szempontokból egyaránt, a

különbségek tiszteletben tartása mellett az értékrend összehangolását. A 19-20. század fordulóján – körülbelül az 1889. évi párizsi világkiállítás és az 1911. évi torinói nemzetközi iparművészeti kiállítás közötti periódusban – az „új művészet” rövid, de általános virágkorában a kohéziós erők győzedelmeskedtek, az integráció békés és kreatív eszközeivel. Az iparművészet tárgyi valósága bizonyítja, hogy ez igenis lehetséges, a globális és lokális, a tömeges és a személyes, az érdek és érték modern viadalában.

Az Iparművészeti Múzeum és Art Nouveau gyűjteménye

A magyar honfoglalás millenniumi évfordulóján rendezett országos ünnepek részeként avatták fel 1896. október 25-én Budapesten az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Múzeum és Iskola közös épületét. Az „Iparművészet palotájának” építése Lechner Ödön és Pártos Gyula tervei alapján három évvel korábban indult el. A Múzeum története pedig jóval korábban elkezdődött, a világkiállítások történetéhez kapcsolódva, más európai társintézményhez hasonlóan a londoni példát követve. Kiváló történészek kezdeményezték létrehozását, 1868-ban, a párizsi világkiállítás hatására; alapításának éve: 1872. Gyűjtéstörténetének első jelentős állomása is a világkiállítások történetéhez kapcsolódik. Az 1873. évben Bécsben megrendezett kiállításon az országgyűlés által felajánlott jelentős összegből vásároltak „műipari tárgyakat”, a leendő „iparműzeum” számára. London, Párizs után a világkiállítás új, közép-európai helyszíne és a tevékenységi kör pártolása egyaránt arról tanúskodik, hogy a „fejlődés” eszméje a gyakorlati megvalósítás újabb fázisába jutott.

A Magyar Nemzeti Múzeumtól átvett történelmi anyag bővítése mellett a kiemelkedő hazai és külföldi kortárs művek folyamatos gyűjtése a továbbiakban is fontos feladata lett az 1978. évtől a kultuszminisztérium által fenntartott, új Múzeumnak. A külkapcsolatok erősítését külhoni képviselők is segítették. Egyikük, Louis Delamarre-Didot közbenjárására Sèvresből nagyszerű porcelán kollekció érkezett Budapestre, a francia kormány ajándékeként. Az 1889. évi párizsi világkiállítás alkalmával is oly angol és francia műtárgyakat vásárolt a Múzeum, amelyeket – további gyűjtőút - során, holland, dán, finn és német alkotásokkal kiegészítve, 1998 tavaszán mutatott be, a „Modern művészet” c. kiállításán. Irányt mutatva az 1900. évi párizsi világkiállításra készülődő magyar gyáraknak, műhelyeknek, tervezőknek. A Párizsban 1900-ban bemutatott műtárgyak is gazdagították a gyűjteményt, Radisics Jenő főigazgató tervszerű és hozzáértő válogatásával éppúgy, mint az Itáliában rendezett, nemzetközi kiállítások (Torino, 1902, 1911, Milánó 1906, Velence 1909). Az állami vásárlások mellett a századforduló iparművészetének felvirágzását segítő mecénások, donátorok, gyűjtők művelt és gazdag rétege is hozzájárult a gyarapodáshoz. A múzeum első főigazgatójának, Ráth Györgynek 1905-ben bekövetkezett halála után felesége hagyományozta az Iparművészeti Múzeumra férje gyűjteményét, közös villájukkal együtt; Fetti Ottó orvos adományának éve pedig: 1948.

Mindennek köszönhetően az Iparművészeti Múzeum gazdag Art Nouveau gyűjteménye a korszakot hitelesen, valóban kiemelkedő kvalitású műtárgyakkal reprezentálja, a kortársak elismerését, a különböző művészeti ágak és az alkotók nemzetközi egymásra hatást is hitelesen dokumentálja.

A kiállítás műtárgyanyaga

Az Iparművészeti Múzeum Art Nouveau gyűjteményéből válogatott műtárgyak olyan főművek, amelyek e korszak technológiai és művészeti újításait, és a kölcsönhatásokat méltóképpen reprezentálják. Pl. az üvegművességben Louis Comfort Tiffany Párizsban, majd 1898-ban Budapesten bemutatott, lüszter technikával készült műremekei egyaránt hatottak a cseh Loetz üvegyártó cég és a magyar Zsolnay kerámia manufaktúra művészi munkájára. Tovább fejlesztve mindazt a stiláris-technológiai megoldást, amit a historizmus során felfedeztek, majd saját esztétikai kifejezőeszközzé tettek, invenciózus módon kibontakoztattak, Angliában, Franciaországban, Olaszországban, Németországban, vagy az Osztrák-Magyar Monarchiában egyaránt. A fejlett gyári szervezeteken belül kiteljesedő „studio” munkával, amely a technikai „minden-tudás” körülményei között az alkotó fantáziának is tág teret adott.

Az anyag természeti törvényei szerint alakított szépség mellett, a természet formái lettek az ábrázoló díszítő motívumok forrásai is. Hiszen minden náció és kultúra számára egyaránt érthető üzeneteket közvetítettek. Az üvegművészetben a francia Emil Gallé tárgyai éppen úgy, mint berlini Emil Rudolf Weiss műhelyében, vagy a svéd rörstrandi porcelángyárban készült műtárgyakon. A művészet által teremtett új „Éden” vízióit a figurális fémmunkák és a kézzel szövött kárpitok képei varázsolják elénk, megengedve Bibliai téma és a pórnép ábrázolását egyaránt. „A „világirodalom” Goethe által alkotott fogalmához hasonlóan ekkor kiforruló „világművészet” -ben a természet és az ábrázolások stilizálásának módját pedig – illő módon – a távoli Japán sugallata, az iparművészet minden ágazatában.

A kiállításra kiválasztott tárgyak közül többen reprezentálják a hatások továbbvitelének személyes útját is, mint Rippl-Rónai József párizsi és pécsi munkái, vagy Maurice Dufréne és Rapaport Jakab együttműködése.

A kiállítás egységei és felépítése

A kiállítási anyag “treasury”-jellege, valamint a külföldi helyszínen való, nagyon szoros időhatárok közötti felépítés várható bizonytalanságai miatt az anyag csoportosításának egy rugalmas, kísérletezést is megengedő változatát választottuk. Az egyes témakörök nem időrendi, műfaji vagy geográfiai tagolást követnek, hanem a szecessziós művészet egyes

aspektusait megvilágítani kívánó címek köré csoportosulnak. Törekedtünk arra, hogy a hat szekció mindegyikében egymás mellé kerüljenek magyar és nem magyar tárgyak, ezzel is követhetővé téve az előző századforduló művészeti kapcsolatait. Az elrendezés e módja hasonlóképpen ösztönzi a látogatót az egyes művességek közötti kapcsolatok észrevételére. A szekciók számát – és nagyságát – a rendelkezésünkre álló tér adottságai határozták meg. A magyar anyag a nemzetközi kontextus szerves részeként jelenik meg, aránya a kiállított tárgyak között 40%.

A kiállítás és a katalógus egységesen tagolása a következő témakörök szerint történt:

1. Élő színek, új fények / Colori vivaci, luci nuove / Living colors, new lights

Az első szekció – bevezetőként – az 1860-as évektől feltűnő új technikákat állítja központba, melyek a kerámiáknál és üvegeknél egyaránt a lüszteres, irizáló felületek megjelenését eredményezték. Az egymásra ható alkotóműhelyek példajaként került bemutatásra a Pantocsek Valentin Leó – Louis Comfort Tiffany – Zsolnay hatáslánc.

2. Organikus formák / Forme organiche / Organic forms

A szecesszióra jellemző organikus formálás különböző példái: Tiffany és Zsolnay organikus formálásának eltérő jellege. A Rörstrand-i porcelángyár és a Monarchia gyárai organikus formálású munkáinak egymás mellé állítása.

3. Távoli kultúrák, ősi hagyományok / Culture lontane, tradizioni primigenie / Distant cultures, own traditions

A szecessziós művészetet ért hatások: japonizmus, keleti művészet. Az ősi kultúrák felfedezése, az elsősorban Európa peremvidékein, Skandináviában éppúgy, mint hazánkban jelentkező népművészeti hatások.

4. Az anyag luxusa / Materie lussureggianti / Material luxury

A magas színvonalú kézművesség példái, az angol Arts and Crafts mozgalom hatása. Az Iparművészeti Múzeummal szoros kapcsolatban álló Siegfried Bing-féle galéria tevékenységének bemutatása.

5. Az otthon virágai / Natura per casa nostra / Bringing nature home

A szekció központi egysége a szecessziós enteriőrművészet nemzetközi szinten is párját ritkító együttese az Andrássy-ebédlő.

6. A szimbolizmus világa / Il mondo del simbolismo / The world of symbolism

A 19. század végek szimbolizmusának hatása: bibliai és antic mitológiai (Apollón, faun, Kasszandra) témák, képzőművészet és iparművészet kapcsolata.

Katalógus

A kiállítási katalógus Magyar és olasz nyelven jelent meg a kiállítás megnyitójára. Az olasz nyelvű katalógus tartalomjegyzéke:

Introduzione del direttore

Hilda Horváth: Maestri dell'Art Nouveau e il Museo di Arti Applicate di Budapest –
La nascita di una collezione

Catalogo

Colori vivaci, luci nuove

Forme organiche

Culture lontane, tradizioni antiche

Il lusso delle materie

La natura in casa nostra

Il mondo del simbolismo

Bibliografia

Múzeumpedagógiai program és közönségkapcsolatok

A kiállítás üzemeltetésével a megegyezés szerint a Musei Capitolini foglalkozott. A római rendszernek megfelelően külön múzeumpedagógia program nem készült.

PR és marketing

Megnyitó

A "Tiffany, Gallé e maestri dell'Art Nouveau nella collezione del Museo delle Arti Applicate, Budapest" c. kiállítás megnyitója 2013. február 19-én este 6 órakor volt. A megnyitót délelőtt 10-kor sajtóbemutató, délután 3-kor a magyar vendégek, köztük Balog Zoltán miniszter úr számára tartott bemutató előzte meg, mindkettőt Gálos Miklós tartotta.

A kiállítást Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere és Claudio Parisi Presicce, a Musei Capitolini igazgatója nyitotta meg. Balog Zoltán kiemelte, hogy a budapesti Iparművészeti Múzeum abban a kivételes helyzetben van, hogy Rómában, a világ kultúrájának egyik fővárosában is képes olyan kiemelkedő minőségű műtárgygyűjtemény

bemutatására, amely ott újdonságot jelent. Claudio Parisi Presicce úr a kiállított anyag számára elképesztő gazdagságát, a kiállítás megvalósításának magas színvonalát és az Iparművészeti Múzeum munkatársainak professzionalizmusát hangsúlyozta.

A megnyitón körülbelül 500 vendég vett részt, a szűk helyszín miatt a vendégek egy része a lépcsőn, szintekkel lejjebb talált csak helyet.

Kiállítási marketing, sajtómegjelenések, látogatószám, bevétel

A kiállítás PR-jáért és marketingjéért a Musei Capitolini – illetve az ilyen kérdésekben általa megbízott Zetema-cég – volt felelős. Mellékletként csatoljuk az általuk összeállított sajtóanyagot. A Zetema által elhelyezett cikkek (1-144.old.) mellett a kiállításról hírt adtak a múzeumi fórumok (47-52. old.), valamint a Radio Uno, RAI 1, T9, Roma Uno, Data Video, Radio Due elektronikus médiumok.

A kiállítással foglalkozó cikkek (61-99) jellemzően rövid, méltató híradások. Kiemelkedik közülük a La Voe Repubblicana-ban megjelent cikk Laura Gigliotti tollából, amely az előző századfordulós Budapest Iparművészeti Múzeumát a londoni Victoria & Albert Museum-hoz hasonlítja. Ennél is jelentősebb Marina Pescatori 4 oldalas cikke a La gazzetta dell'antiquariato-ban, amely a kiállítás alapos ismertetésén túl kitér Budapest századfordulós szerepére és az Iparművészeti múzeum akkori főigazgatójának, Radisics Jenőnek hosszas méltatását adja.

Magyarországon a kiállítás megnyitójáról számolt be az m1. A kiállítás hivatalos látogatószáma: 8,206. A bizományi értékesítésre átadott 470 darab katalógus (darabja 25 €) mindegyike elkelt, az ebből származó bevétellel összesen: 7.050 €.

Képek a kiállításról és a megnyitóról

Mellékletek:

A kiállítás plakátja

A kiállítás meghívója

Válogatás a sajtóvisszhangból (press cutting)